שו״ת · מחברי זמננו · הרב גמליאל רבינוביץ

שות בכל דרכיך דעהו

תשובות הרבנים הגאונים להרב גמליאל הכהן רבינוביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות בכל דרכיך דעהו

תשובות הרבנים הגאונים להרב גמליאל הכהן רבינוביץ

מקור הטקסט: תורת אמת · רישיון: CC BY-NC-SA 2.5

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-בכל-דרכיך-דעהו/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובות שזכיתי לקבל ממרן הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א 4
א - לעבור בין שני דקלים 4
ב - לעבור בין אשה לדקל 4
ג - לדרוך עם מנעלים על קליפי ביצים ... 4
ד - לעבור בין בנותיו 4
ה - לדקדק מאד שלא לעבור בין ב' נשים . 5
ו - ב' נשים בין ב' אנשים 5
ז - באו הנשים לידו 5
ח - לעבור בין אשתו לאשה אחרת 5
ט - אל תרבה שיחה עם האשה 5
י - מחזיק חפץ שאינו ניכר 5
יא - לעבור בין שני נכרים זכרים 5
יב - אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב 6
יג - ב' נשים באלכסון 6
יד - שתי נשים שאין להן שייכות ביניהן .. 6
טו - אשה אחת על מרפסת והשניה על הארץ 6
טז - שיעור המרחק בין ב' נשים 6
יז - גמל בין שני אנשים 6
יח - דקל של תמרים 6
הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א - ראש ישיבות שומרי החומות ורב דקהל סדיגורא - מח"ס משנת יוסף - ירושלים 7
בעניני מיצוע איש בין שתי נשים 7
א - מקור מזוה"ק, ושיש סכנה ועין הרע ורוח רעה רח"ל 7
ב - גם נשים צריכות להזהר בזה 8
ג - שני אנשים העוברים בין שתי נשים, איך יאחזו זה בזה 8
ד - התיקון שיוכל לעבור בין ב' נשים, הוא רק באין דרך אחר או גם לכתחילה 9
ה - ב' נשים האוחזות זב"ז האם יכולות לעבור בין ב' אנשים 9
ו - אם כל אשה לא מתמצעת 10
ז - אשה המתמצעת בין איש אחד מצידה האחד, ושני אנשים הנוגעים זב"ז מצידה השני, יש מקום להקל 10
ח - מה המרחק בין ב' הנשים, ואיך צריכות לשבת 11
ט - אחיזת מקל או ספר וכדו' אם נחשב להפסק 12
י - אם גם בבית יש להקפיד לא לעבור בין ב' נשים, ולהיפך 12
יא - אם גם בין ב' גויות לא יעבור איש, או אשה בין ב' גויים 13
יב - הערה חשובה בזוג ההולכים יחד ברחוב, איך יעשה הבא כנגדן 13
יג - ב' נשים זו מול זו על ב' מרפסות, או בב' חלונות הבתים, או אחת ברחוב והשניה במרפסת או בחלון, זו מול זו 14
יד - עוד כמה פרטים בענין זה 14
טו - תמצית הדברים דלעיל, לפי סדר האותיות 15
הגאון רבי בניהו דיין שליט"א מח"ס דברי בניהו ירושלים 15
לעבור בין ב' נשים 15
הגאון הרב אהרן הכהן קוליק שליט"א - מח"ס מראה כהן - בני ברק 24
הגאון רבי ישי מזלומיאן שליט"א - מח"ס הנותן שלג, מישרים אהבוך - ושא"ס - חולון 28

מח"ס "גם אני אודך" בני ברק

בענין לעבור בין ב' נשים וכל המסתעף

תשובות שזכיתי לקבל ממרן הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א

א - לעבור בין שני דקלים

שאלה: בגמרא פסחים (דף קי"א ע"א) איתא, שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש, ע"כ. ושאלתי האם יש להקפיד היום על כולם, או רק שלא לעבור בין שתי נשים?

תשובה: היום מקפידים רק על נשים משום שכחה.

ב - לעבור בין אשה לדקל

שאלה: בגמרא פסחים (דף קי"א ע"א) איתא, שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וכו', ע"כ. מה הדין לעבור בין אשה לדקל האם מותר?

תשובה: מותר.

ג - לדרוך עם מנעלים על קליפי ביצים

שאלה: בגמרא פסחים (דף קי"ב ע"ב) איתא, וביצים וכו' קשין לדבר אחר - ביצים מאן דמדרך אקלפים. ע"כ.

ומבואר שאין לדרוך על קליפי ביצים, ורציתי לשאול מהו הכוונה האם שאין לדרוך על קליפי ביצים בלי מנעלים, אבל אם מנעלים לית לן בה, או שגם עם מנעלים אין לדרוך על קליפי ביצים? [יעויין בגמרא לעיל (דף קי"א ע"א) ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא ולא סיים מסני וכו', וה"מ היכא דליכא למיחש לכשפים וכו'. עיי"ש. ורואים שם שאם דורך בנעל קיל יותר, אולם שם איירי לגבי רוח רעה של שדים, והכא מיירי שקשה לדבר אחר - צרעת. ויש לעיין].

תשובה: גם עם מנעלים.

ד - לעבור בין בנותיו

שאלה: בגמרא הוריות (דף י"ג ע"ב) איתא, עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שתי אנשים וכו', ע"כ. ויש בזה גם משום סכנה יעויין בפסחים (קי"א ע"א).

ורציתי לשאול האם בין הקרובותיו כגון אמו ואשתו או אחותו ובתו יש ליזהר, או לא?

תשובה: יש ליזהר.

ה - לדקדק מאד שלא לעבור בין ב' נשים

שאלה: האם צריך אדם לדקדק מאד וליזהר שלא יעבור בין ב' נשים, או שהעיקר שלא יעבור במזיד?

תשובה: ראוי ליזהר.

ו - ב' נשים בין ב' אנשים

שאלה: מנהג העולם דב' אנשים עוברים יחד בין ב' נשים (יעויין בן איש חי שנה ב' פרשת פנחס סעיף י"ז). ומה הדין בב' נשים בין ב' אנשים, האם צריך להקפיד על זה, או לא?

תשובה: אין קפידא.

ז - באו הנשים לידו

שאלה: אם כבר נמצא בין ב' נשים, [כגון שבאו הנשים לידו], האם יכול לצאת משם, או שעדיף שיזוזו משם הנשים ואז ייצא?

תשובה: יש ענין לצאת עיין פסחים קי"א א'. [בגמרא שם איתא אין "ממצעין" ולא מתמצעין ואלו הן וכו' והאשה, ע"כ. אלמא שיש קפידא שהוא עומד באמצע בין ב' נשים. וק"ל].

ח - לעבור בין אשתו לאשה אחרת

שאלה: אם אשתו מצד א' ואשה אחרת מצד אחר, האם מותר לעבור ביניהם דאשתו כגופו (ברכות כד.), או לא?

תשובה: יש ליזהר.

ט - אל תרבה שיחה עם האשה

שאלה: אם צריך לומר לנשים שיזוזו לצד, כדי שיוכל לעבור, האם עדיף לומר להם, או עדיף לעבור ביניהם, ויקיים "אל תרבה שיחה עם האשה" (אבות פ"א מ"ה)?

תשובה: יחזיק הפאות.

י - מחזיק חפץ שאינו ניכר

שאלה: אדם שעובר בין שתי נשים ומחזיק בידו חפץ שאינו ניכר, האם מועיל?

תשובה: כל דבר.

יא - לעבור בין שני נכרים זכרים

שאלה: בספר ילקוט אברהם (חלק יור"ד אות א') כתב לחדש שלא לעבור בין שני נכרים זכרים. יעו"ש. מה סובר כת"ר שליט"א בזה?

תשובה: לא שמענו.

יב - אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב

שאלה: מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: אין נפקא מיניה.

יג - ב' נשים באלכסון

שאלה: אם עומדות שתי נשים באלכסון, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: לא.

יד - שתי נשים שאין להן שייכות ביניהן

שאלה: האם הקפידא רק כהשתי נשים יש להן איזה שייכות ביניהן כגון שהולכות יחד או מדברות ביחד, אבל כשזו הולכת לדרכה וזו הולכת לדרכה אין קפידא, או שצריך כן לחשוש גם בזה?

תשובה: כן.

טו - אשה אחת על מרפסת והשניה על הארץ

שאלה: אם אשה אחת עומדת על מרפסת והשניה על הארץ, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: אין קפידא.

טז - שיעור המרחק בין ב' נשים

שאלה: מה שיעור המרחק בין ב' נשים שיהיה מותר לעבור ביניהן?

תשובה: אין לו שיעור.

יז - גמל בין שני אנשים

שאלה: בגמרא הוריות (דף י"ג ע"ב) איתא, עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שני גמלים והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שתי אנשים. ע"כ. מה הדין בגמל העובר בין שני אנשים.

תשובה: לא נזכר.

יח - דקל של תמרים

שאלה: בשו"ע הרב הלכות שמירת גוף ונפש (סעיף ט') כתב, לא יעבור איש בין שתי נשים וכו' וכן הדקל של תמרים וכו', עכ"ל. האם הקפידא דוקא על דקל שגדל שם תמרים?

תשובה: אין צריך תמרים.

הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א - ראש ישיבות שומרי החומות ורב דקהל סדיגורא - מח"ס משנת יוסף - ירושלים

בעניני מיצוע איש בין שתי נשים

בס"ד, סיון תשס"ד

שוכט"ס להרה"ג ר' גמליאל בהרב אלחנן י"ד הכהן רבינוביץ שליט"א.

מחבר ספרי "גם אני אודך".

ע"ד שאלותיך השונות בהא דאין לעבור בין שתי נשים, ולא אשה בין שני אנשים, דאמרינן בגמ' (הוריות יג:) שזה מעשרה דברים שקשים ללימוד, שפירש"י שהעושה אותן יהא קשה לשמוע עכ"ל [והראשית חכמה (פרק דרך ארץ, שער ג) כתב מההיא דהוריות שקשים "לשכחה", וכן העתיקו האחרונים]. - ובגמ' (פסחים קיא.) שאשה אין ממצעין אותה (לא תעבור בין ב' אנשים), ולא מתמצעת (שהאיש לא יעבור בין ב' נשים), שזו סכנה, שאם נדה היא בתחילתה, ח"ו הורגת א' מהם (אם עושה להם כישוף, תוס'), ואם בסופה מריבה עושה ביניהם.

א - מקור מזוה"ק, ושיש סכנה ועין הרע ורוח רעה רח"ל

בזהר חדש (רות דף פא: ובקצת דפוסים דף צט:) תנן העובר בין שתי נשים, אם נדות הן נכפה, ולא תזוז מגופו אם לא יעשו לו מידי (איזה רפואה), סכנת דם או הריגה מזומנת לו. ואם אינן נדות, עין הרע שולט בו בגופו או בממונו. כי הא דר' נחום הוה בכרך קסרין, אעבר בין שתי נשים, אסתכלו ביה, ואסתכן מיד בגופיה ובממוניה, מאי טעמא, בגין דההוא רוחא בישא שראת עלון, ויכול לנזקא, לימא (לחש) ולבתר יתחיל בא-ל (מוציאו ממצרים), ויסיים בא-ל (עד מה פעל א-ל). ויזיל ליה, ולא ישגח אבתריה (לא יביט לאחוריו).

וכן הוא (בפסחים קיא.), ומוסיף, אי נמי נפתח בלא (איש א-ל ויכזב), ונפסיק בלא (עד ולא יקימנה). - וכתב החת"ס בתורת משה (פ' שמיני בפס' אשר לא צוה ה' אותם) דהס"מ נקרא "לא" היפך א-ל בקדושה, לכן יאמר פסוקים אלה לבטל הסכנה, וזש"כ הם קנאוני בלא א-ל, וז"ש אשר "לא" צוה אותם ה', אלא הס"מ עיי"ש.

מבואר מהזו"ח הנ"ל שההיזק בא ע"י עין הרע רח"ל, וכל זה נגרם ע"י רוח רעה ששורה על שלשתם, האיש ושתי הנשים, ולהיפך. וכ"כ בשו"ע הרב (הל' שמירת הגוף, ט), רו"ר שורה "עליהן" (דהיינו על שלשתם). ומקורו מהגמ' (פסחים קיא. לפני כן) ד' דברים העושה אותן דמו בראשו, פירש"י כולן משום רוח רעה עכ"ל. - ובשו"ת משנת יוסף (ח"ה סי' א, ג) הבאנו כמה דוגמאות שיש להתרחק מרו"ר, בריש השו"ע (או"ח סי' ד, ג) לא יגע בידו

קודם נטילה לפה וכו', ובמשנ"ב שהרו"ר יכולה להזיק, וכן באוכלין תחת המטה יש בהן סכנת רו"ר (בשו"ע יו"ד קטז, ה), ועוד בגמ' (נדה יז.) בכמה אוכלין, וכ"כ בס' הליכות ביתה (סי' כח הערה יד) דלגבי סכנה הנז' בגמ' פסחים משמע שהסכנה היא לכולם.

ב - גם נשים צריכות להזהר בזה

וכיון שההיזק בא ע"י רו"ר ועה"ר, יש גם לנשים להשמר מזה. לא רק מפני שאם אינן נזהרות מכשילות את האנשים, ויש בזה לפני עור לא תתן מכשול. אלא שלהן עצמן סכנה ח"ו. - וגם הטעם של קשה ללימוד ולשכחה, שייך גם בהן, דאטו אשה אינה באל תטוש תורת אמך, לדעת להבין ולא לשכוח ההלכות המעשיות הנוגעות להן, ולהנהגת הבית, שרבות הן, ולזכור את מסורת ויחוס אבותיה שקיבלה מהוריה.

וכן הבאנו בשו"ת משנ"י (שם) מספר שמירת הגוף והנפש (סי' קיא, ב) שהחזון איש ז"ל הקפיד מאד בזה שאין לעבור בין ב' נשים, וכן להיפך (עיי"ש שהאריך), ומביא מס' טעמא דקרא (אות רש) דהוי עובדא שאשה אחת אמרה להחזו"א שקשה לה ליזהר בזה, אמר לה, וכי לתוך האש היית נכנסת? - הרי שהקפיד גם על אשה, דגם לא קשה לשכחה וללימוד, וכנראה חשש בעיקר לסכנה. - [והמנורת המאור (נר ד כלל א ח"ג פ"א) הביא את עשרת הדברים הקשים ללימוד, וכתב דכשיהיו נזהרים בדברים אלה, התלמידי חכמים יגדל תורתן ויאדיר עיי"ש].

ג - שני אנשים העוברים בין שתי נשים, איך יאחזו זה בזה

בגמ' (פסחים קיא. הנ"ל) איתא שאם שתי נשים יושבות בשני צדי השביל, ומכוונות פניהן זו כנגד זו, ואין לו דרך אחרת, יאחז יד איש אחר וכך יעברו, ואם אין איש אחר, יאמר לחש הנזכר שם. - ויש להסתפק אם צריך בדוקא לאחוז ידו ביד איש אחר, או די שיאחז בו בזרועו או בגבו.

ומסתברא ששני אנשים יכולים לעבור בין ב' נשים, אפילו אם אינם נוגעים זב"ז, דבגמ' אמרו רק שכנגד כשפים צריכים לאחוז ידם זב"ז, דעל שני יהודים הנצמדים ומחוברים יחד בידיהם, אין כח כישוף, ובזה אין לנו אלא מה שמפורש בגמ'. - אבל בכדי שלא לעבור בין ב' נשים, די אם ב' אנשים יעברו זה ע"י זה, שבאופן זה אין כאן מיצוע, כי כל א' עובר בין איש לאשה, ולא בין ב' נשים. - [ואולי עוד עדיף, דאם יאחזו זב"ז כשניהם כאחד הם בין ב' נשים, משא"כ אם הולכים בנפרד, ויל"ע].

וכ"כ הבן איש חי (שנה ב' פ' פנחס יז) ודוקא אם הולך לבדו, אבל אם יש אדם אחר "הולך בצדו בשוה" לית לן בה עכ"ל, הרי דלא מצריך שיגעו זב"ז.

למעשה נהגו העולם לעבור ע"י שיגעו זה בזה אפילו רק בזרועותיהם, ואין מקפידים לתת כף היד זל"ז. - וזה שכיח מאד בהליכה ברחוב להנצל ממיצוע.

בשו"ת שלמת חיים (תשובות מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע, לשואלו הג"ר שלמה סובל ז"ל) ישנן ט"ז תשובות בנושא זה (מסי' תתנ-תתסה), וארשום בזה פסקיו, עם כמה הערות והוספות בס"ד.

ד - התיקון שיוכל לעבור בין ב' נשים, הוא רק באין דרך אחר או גם לכתחילה

ראשית כתב השלמת חיים (בסי' תתסד) דהגם שלא הובאה הלכה זו בפוסקים הראשונים, מ"מ הלכה היא. - והובא בסידור הריעב"ץ (בדיני תפלת הדרך), ובשו"ע הרב (שמירת הגוף ט), וברע"ק איגר (לשו"ע או"ח קנו, א).

וכתב בשו"ת התעוררות תשובה (בהוצאה החדשה, ח"ד סי' קל) שמי שעובר על זה, וכמו"כ על שאר הדברים הקשים לשכחה, עובר על לאו דהשמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וגו', וכ"כ בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' נט, יד). כיון שעושה מעשה המשכח תלמודו.

והמשיך השלמת חיים (סי' תתסה) דמי שיודע מזה ואינו חושש על דברי חז"ל שרי למיקרי ליה עברייניא, ואפשר עוד יותר מזה, אלא כיון שחז"ל נתנו תיקון במקום שאי אפשר [לאחוז ביד חבירו, או לומר הפסוקים הנ"ל], לכן אם עשה התיקון גם במקום שאפשר, יש מקום לדונו לזכות. - ומשמע מדבריו שדנים אותו לזכות שאינו עבריין, אם עשה התיקון. אבל העובר בלי תיקון הוא עבריין. - וגם מפורש בגמ' דלכתחילה ילך בדרך אחרת, רק באי אפשר יעשה התיקון.

ה - ב' נשים האוחזות זב"ז האם יכולות לעבור בין ב' אנשים

נתבאר לעיל (אות ב) שגם נשים צריכות להזהר בענין זה, וגם ששני אנשים יכולים ללכת יחד. - והערת לנכון, דלפ"ז גם ב' נשים ההולכות יחד יכולות לעבור בין ב' אנשים, כי כל אחת מהן עוברת בין איש לאשה, ולא שמענו כזאת, ויל"ע. - שוב ראיתי במאמר הרה"ג ר' דוד יואל ווייס שליט"א בקובץ "מקבציאל" (ה), שכתב כסברא הנ"ל, שב' אנשים אינם צריכים לאחוז זב"ז, ושכן משמע מבן איש חי (שנה ב' פרשת פנחס יז) וכנ"ל אות ג', רק משום דקשה לצמצם ללכת בשוה, נהגו לתת יד לחבירו, אבל ב' נשים אפילו הולכות שתים ביחד, אין להן לעבור בין ב' אנשים, דאף דלגבי הנשים עצמן לא מיקרי שעוברות בין האנשים, דכל אחת מפסקת לשניה, מ"מ לגבי האנשים הרי סוכ"ס עברה ביניהם אשה, ומה לי שתים או אחת עכ"ד.

עוד כתב שם (בהערה יז) דיש ליזהר גם בשני אנשים שלא יעברו כשאשה עומדת באמצע, וכן באיש עומד שלא יעברו שתי נשים מצדדיו [אא"כ אינם עוברים בשוה].

ו - אם כל אשה לא מתמצעת

הקפידא במיצוע אינה דוקא באשת איש [אלא בכל אשה ובתולה] (שלמת חיים סי' תתנו). - אבל דוקא בין נשים או בתולות שהגיע זמנן לראות, ממה שסמיך ליה שם בש"ס (פסחים קיא.) [ת"ר אין ממצעין וכו', הני תרי דמצעא להו אשה נדה] (שם סי' תתנה). - ודוקא בזמן ראיה ממש, ולכן אפשר ללמד זכות כשאין אשה נזהרת ועוברת בין שני אנשים, דתלינן ברובא, כי הימים שאינה רואה מרובים (שם סי' תתנז).

ויש לעיין דא"כ שכל הקפידא דוקא באשה נדה, הו"ל לגמ' למימר ת"ר שלשה אין ממצעין וכו' ואלו הן כלב ודקל ואשה נדה. ומדמתחילה הגמ' מימרא אחרת הני בי תרי דמצעא להו אשה נדה וכו', משמע דבתחילה קאמר שכל אשה אינה מתמצעת דקשה ללימוד ולעין הרע, ואם היא נדה אז סכנה.

וגם הלא מפורש בזהר חדש (רות, הנ"ל בתחילת דברינו), שאם נדות הן אז סכנה, ואם אינן נדות אז סכנת עין הרע, כמו שקרה לר' נחום בקיסרין. - ואולי לא היה הזו"ח לפני הגריח"ז ז"ל, עכ"פ למעשה יש להתנהג לפי הזו"ח, ולחוש שלא לעבור בין שום נשים, אפילו אינן נדות, וכן נוהגים העולם.

ומדברי הזו"ח יש לתמוה גם על מה שהביא בספר חברותא עמ"ס הוריות (יג: עמ' קעט:) בשם חידושי רבי ידעיה הפניני שטעם הקפידא בין שתי נשים הוא כי מסתבר שיבא לידי הרהור, וכ' החברותא דלפ"ד מותר לעבור בין בנות ביתו, כגון אמו ואשתו ואחותו שאין בהן חשש הרהור, אך שאר הנזקים [כישוף ועה"ר ורו"ר] שייכים בהם וא"כ לולא דברי ר' ידעיה, אסור גם בהן. - ועל עצם דברי ידעיה קשה מהזו"ח, דמבואר שאין החשש משום הרהור, אלא משום סכנה או עה"ר. - וגם אי משום הרהור כל האופנים שוים, בין נדה בין טהורה, והזו"ח מחלק דבנדה סכנה ובטהורה עה"ר.

ובשי"ח השדה (ספר זכרון, סי' יט) מהגר"ח קנייבסקי שליט"א מביא שמרן החזון איש זצ"ל הקפיד הרבה שלא לעבור בין ב' נשים, וכן להיפך, ואפשר דבקטנה אין להקפיד דעי' (יבמות סא:) יכול קטנה ת"ל אשה וכו', אלמא דקטנה לא בכלל אשה, עכ"ד. - ולפ"ד גם בילד קטן מותר לתת לו לעבור, ואשה יכולה לעבור בין ילדים קטנים, וזו תקנה לאמא ההולכת ושני בניה הקטנים משני צדיה.

ז - אשה המתמצעת בין איש אחד מצידה האחד, ושני אנשים הנוגעים זב"ז מצידה השני, יש מקום להקל

(שלמ"ח סי' תתס"ג)

ולפ"ז באוטובוס כשיושבים ב' אנשים יחד ונוגעים זה בזה [אפילו לא בידיהם, אלא בזרועותיהם או כתפיהם] ובספסל ממול יושב איש א' (או שנים) יש מקום להקל שאשה תעבור ביניהם. - אבל עצם הקולא צ"ב, דמסתבר דאחיזה ביד חבירו מועילה כששני אנשים יחד עוברים בין ב' נשים, דאז כל א' מהם אינו עובר בין ב' נשים.

אבל מה מועיל כשהאיש היושב בצד [והאשה עוברת בינו לחבירו שממולו] אוחז ביד איש שלישי שאינו שייך למיצוע זה. - וצ"ל דס"ל דכשזה היושב בצד אוחז ביד איש שלישי, מתחברים עי"ז שני האוחזים בידם, ואז אין האשה עוברת בין ב' אנשים, אלא בין איש א' מצד אחד, ובין שני אנשים יחדיו צמודים בצד שני, ולא הוי בכלל מה שאמרו חז"ל שלא תעבור בין ב' אנשים.

ואם זה נכון, יל"ע איך יהי' להיפך אם שתי נשים ישבו זו מול זו, ואחת מהן תאחז ביד אשה שלישית, אם גם בזה אמרינן שמותר לאיש לעבור, דאינו עובר בין ב' נשים, אלא בין אשה מצד אחד, וב' נשים יחדיו צמודות מצד שני.

וכיון שגברא רבא מרן הגרי"ח זי"ע אמר מילתא להקל, א"א להקל אלא במה שאמר, בששני אנשים היושבים זה מול זה, ואחד מהם נוגע ביד חבירו, אבל שיועיל גם בנשים הנוגעות, לא שמעינן מזה.

ח - מה המרחק בין ב' הנשים, ואיך צריכות לשבת

כתב בשלמת חיים (סי' תתנט) דנראה להקל כששתי הנשים מרוחקות זו מזו ד' אמות, וכ"כ הבן איש חי (הנ"ל אות ג') [לשיעור החזו"א 2.40 מטר, ולר"ח נאה כ-2 מטר]. - ונהגו להחמיר עכ"פ כששתי הנשים מדברות ביניהן, או שיש להן עכשיו קשר ושייכות זל"ז, אפילו יש ביניהן יותר מד' אמות.

עוד הקיל השלמת חיים (שם) אם אחת פניה לצפון, והשניה פניה לדרום, או למזרח [משמע אפילו אין ביניהן ד' אמות]. - וסמך לדבריו מהגמ' (פסחים קיא.) הני תרי נשי דיתבן בפרשת דרכים "ומכוונן אפייהו להדדי", אבל שם הוא לענין כשפים, וכנראה למד מזה גם למיצוע.

ולפ"ז יש מקום להקל לעבור באוטובוס, שכל היושבים פניהם קדימה, ולא זה מול זה. - ואפילו לפעמים כשיש מושב בו יושבים לא לקדימה אלא פניה לתוך האוטובוס, אם השניה שממול פניה קדימה, אפשר להקל. - אבל המחמירים מקילים רק אם אוחזים משהו ביד, וכלהלן בסמוך. - ויל"ע אם מועיל בשמחזיק במשענת המוט שבגג האוטובוס, ויתכן דלא מהני דלא מחזיקו בידו.

ט - אחיזת מקל או ספר וכדו' אם נחשב להפסק

למרות כמה קולות שבהוראות מרן הגריח"ז ז"ל בשלמת חיים, החמיר (בסי' תתסב) שאחיזת מקל לא נחשב הפסק לענין מיצוע מדלא תני תקנתא [בגמ', כדתני שיאמר פסוקים, או יאחז ביד חבירו]. - והמו"ל ציין לעיין בתו יהושע ובספר זכירה, ואינם תח"י. ובשי"ח השדה (הנ"ל אות ג) כתב שבהגה בס' שמירת הנפש (סי' עד) הביא בשם ס' זכרון טוב, שאם הוצרך לעבור יטול מקל בידו, או אפילו קצת טאבאק [לענ"ד צ"ע דא"כ יועיל גם במחזיק באוטובוס הכרטיס בידו, והיא קולא יתירא], ואם אין לו יאחז בפיאות ראשו עכ"ד. - וכן ידוע בפי העולם שמקל מועיל, ונהגו בדור שעבר שאפילו אנשים צעירים הלכו ברחוב עם מקל, ואמרו העולם שזה בכדי להנצל כשעובר בין שתי נשים.

ובזמנינו שלא רגילים ללכת עם מקל, המהדרים, כשנכנסים למקום שיש חשש שיעברו בין ב' נשים [כגון באוטובוס וכדומה], מוציאים מכיסם ספר קטן ומחזיקים בידם בצדם, דעדיף ממקל, שזכות התורה מצטרף להפסק במיצוע. - וספר גדול כשמחזיקו בצדו, יתכן דהוי כעין חציצה ממש.

ולפי מה שמקילים העולם באחיזת מקל או חפץ, יש לעיין אם מועיל גם לאשה, שא"כ כמעט שנצלנו מההעברה בין ב' נשים, או מהעברת אשה בין ב' גברים, כיון שדרך הנשים לשאת ברחוב תיק וארנק, בידם או בזרועם, וא"כ גם זה נחשב להפסק. - והגם שנטינו לומר (לעיל אות ד') שאחיזה ביד חבירו מועיל רק באיש ולא באשה, מ"מ אחיזת ארנק הרי במציאות הוי הפסק (למקילים במקל), ולכאורה יועיל גם לאשה. - וכיון שזה חידוש ילע"ע.

י - אם גם בבית יש להקפיד לא לעבור בין ב' נשים, ולהיפך

מבואר מהשלמת חיים (סי' תתס) דהא דאין ממצעין הוא דוקא בדרך או ברחוב, אבל בבית אין קפידא, אבל הרוצים להזהר תבא עליהם ברכה.

ושם (בסי' תתסא) שאל הרב השואל, ממ"ש הגר"א שאסתר זימנה את המן כדי שיזדמנו ביחד ותוכל להתמצע ביניהם ולהרוג, או לעשות תיגרא (כפסחים קיא.), הרי שאפילו בבית יש קפידא. [ויש להוסיף שאסתר פירסה נדה, כדחז"ל (מגילה טו.) על ותתחלחל המלכה מאד, ואחשורוש והמן באו למשתה ביום החמישי משפירסה]. - והשיב הגריח"ז אם מתכוונת להזיק שאני עכ"ל, כלומר אז גם בבית ניזוק, משא"כ בסתמא. אבל (בסימן תתס הנ"ל) כתב שהרוצים להזהר יזהרו, והמדקדקים משתדלים גם בבית. ובשו"ת שלמת יוסף (סי' ח, ג) כ' דהא דקשה ללימוד הוא גם בבית.

יא - אם גם בין ב' גויות לא יעבור איש, או אשה בין ב' גויים

ויש לפשוט מדברי הגר"א אלו מה ששאל בשלמ"ח (סו"ס תתסד) אם אשה צריכה להזהר לא לעבור בין שני אנשים (גויים), ושלא להניח לגוי לעבור בין ב' נשים ישראליות. - שהרי רצתה אסתר להזיקם במה שתעבור בין ב' גויים. - ובשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמח) נשאל על זה, והשיב שאין בידו להכריע, אבל נכון לומר פסוק הפותח בלא ומסיים בלא לצאת מחשש עכ"ד.

ולכאורה מהזו"ח (הנ"ל בתחילת דברינו) משמע שר' נחום עבר בעיר קיסרין בין ב' נשים "ואסתכלו ביה", היינו בכישוף או בכונה להזיקו, וא"כ בודאי גויות היו, גם סתם נשים בכרך קיסרין הן גויות, ומשמע שגם בין ב' גויות אין לעבור.

ובקובץ "מקבציאל" הנ"ל במאמר הרה"ג ר' דוד יואל ווייס שליט"א (בהערה ט) הביא כן גם מקובץ בית ועד לחכמים (שנה ח' סי' צא). אבל דוחה ראיה זו דבקסרין היו הרבה יהודים (כירוש' דמאי פ"ב ה"א), ובגמ' (יבמות סה:) כנישתא דקסרין, ור' אבהו היה שם דיין (ירוש' סנהדר' א, א) עכתו"ד. - אכן פשטות הלשון "ואסתכלו ביה" בכישוף או בעה"ר משמע שהיו גויות.

יב - הערה חשובה בזוג ההולכים יחד ברחוב, איך יעשה הבא כנגדן

יש בזה ד' תשובות בשלמת חיים (סי' תתנ - תתנג), ומה שהבנתי מהן הוא, דלכאורה איך רשאים לילך יחד הרי מכשילים הבא כנגדם, אם איש יעבור מצד האשה, היא באמצע ב' אנשים, ואם אשה תעבור ליד האיש, נמצא האיש בין ב' נשים. - והשיב שאם זה הבא כנגדם, איש או אשה, אינו שם לב, רק כך קרה לו שפגע בהם, אין קפידא. אבל אם בא כנגדם ורואה זוג ההולכים יחד, ולא איכפת לו, וביודעים הולך ליד האשה, או אשה ליד האיש, בזה יש קפידא. - אלא כשרואה אותם באים, יש לו לעקם הדרך ולילך ליד האיש, עכתו"ד.

ויש להוסיף, דכיון דהקפידא גם על האשה, ואין דרך נשים לעקם הדרך ולהשמר ממיצוע, א"כ בזוג ההולכים יחד, ואיש בא כנגדם הולך מצד האשה, יעבור בעל הזוג לצד שני, כדי שאשתו לא תהא באמצע.

והנה לשון הגרי"ח זונענפלד זי"ע בשלמת חיים (סי' תתנ) הוא: כנראה שדוקא שילך בין שני נשים שעומדות, או להיפך [ב' אנשים עומדים, ואשה הולכת ביניהם, בזה יש קפידא], אבל בדרך הילוכם כנראה שאין קפידא, שאין כאן אמצע, שלא שייך כי אם בא' מהם קבוע עכ"ל.

ואין להבין מזה שכאשר ב' נשים הולכות, יכול איש לכתחילה לעבור ביניהם, או להיפך. דכבר פירש דבריו (בסי' תתנב) שזה רק בפגע בהם באקראי בהליכה, ה"ז לא ניזוק מזה, כיון שלא התכוין למצע, אבל ביודע ורואה ב' נשים הולכות ברחוב, צריך להשמר שלא ילך ביניהן אפילו בדרך הליכה, וכן כאשר זוג בא כנגדו וכנ"ל.

יג - ב' נשים זו מול זו על ב' מרפסות, או בב' חלונות הבתים, או אחת ברחוב והשניה במרפסת או בחלון, זו מול זו

לכאורה פשוט שאין קפידא בזה, שהרי עובר בין ב' בתים, או שני מעקות של מרפסות הנחשבות דופן לסוכה, וגם לזה, ואינו עובר בין ב' נשים. - וגם באשה אחת עומדת ברחוב, ה"ז עובר בינה לבין הבית, אשר בתוכו עוד אשה, ואין להם חיבור זל"ז, ואינו בכלל אין ממצעין.

שוב ראיתי כן בבן איש חי (שנה ב' פ' פנחס יז) שאם אחת על האצטבא והשניה בקרקע, ושטח האצטבא גבוה מקומת האשה השניה, לית לן בה. - ומשמע שאם זו שעל האצטבא (מרפסת) בגובה שוה עם הרחוב, אין לעבור, ומעקה המרפסת לא מועיל להיתר.

יד - עוד כמה פרטים בענין זה

א. אין נפק"מ מי הנשים שעובר ביניהן, ואפילו בקרובותיו כמו אמו ואחותו יש להקפיד, ואפילו אשתו.

ב. רק לעבור אסור, אבל לא נזכר בגמ' שלא לעמוד או לשבת בין ב' נשים. בהוריות (יג:) "והעובר" בין ב' נשים, ובפסחים (קיא.) אין מתמצעין פירש"י ורשב"ם לא "יעבור" איש בין ב' נשים.

ג. ופשיטא שאפילו אם אשה אחת עומדת והשניה יושבת מולה, אין לעבור ביניהן.

ד. ואפילו אין להנשים שום שייכות זו לזו ולא מדברות ביניהן. [ואין ראיה מהזו"ח הנ"ל דשם עובדא הכי הוי ועסקו בכישוף או עה"ר, אבל גם בלא"ה אסור].

ה. ואם צריך לעבור, מוטב לבקשן לתת לו לעבור, מאשר לאחוז במשהו. ואין כאן אל "תרבה" שיחה עם האשה, דיכול לומר בקיצור.

ו. אם מועיל לאחוז בבגדו, לכאורה לא, דבגדו בטל לאדם (חולין עא: קכו: תוד"ה למאי). אבל א"כ איך יאחז בפיאות ראשו (כלעיל אות ז), ויל"ע.

ז. מי שעמד, ובאו ב' נשים ועמדו מצדדיו (שכיח בחנות), י"ל שיכול לצאת מהן, כיון שאינו עובר ביניהן, אלא יוצא מהן, ואם להשאר עומד כך באמצען, יתכן ואין זה בכלל מיצוע.

טו - תמצית הדברים דלעיל, לפי סדר האותיות

א. הנזק ע"י שעובר בין ב' נשים, או להיפך, בא שעי"ז שורה רוח רעה רח"ל המזקת ח"ו, או גורמת לעה"ר.

ב. גם נשים צריכות להזהר, שהן לא יעברו בין ב' אנשים, ושאיש לא יעבור ביניהן.

ג. ב' אנשים, כשאי אפשר בדרך אחרת, וצריכים לעבור בין ב' נשים, יאחזו זה בזה.

ד. תיקון זה לאחוז זב"ז הוא רק באין דרך אחרת כנ"ל. מי שעובר בין נשים בלי תיקון נקרא עבריין.

ה. ב' נשים האוחזות זו בזו לא תעבורנה בין ב' אנשים. - גם בעמידה יש להחמיר, ששני אנשים לא יעברו כשאשה עומדת באמצע, וכן באיש עומד לא יעברו ב' נשים מצדדיו.

ו. הקפידא היא בין אשה נשואה ובין בתולה, י"א רק בזמן ראייתן ממש, אבל בזוה"ק מפורש שבכל אופן אסור אפי' אינן נדות, בקטנה אפשר שאין להקפיד, וכן בילד קטן.

ז. ב' אנשים היושבים או עומדים זה מול זה, ואחד מהם נוגע באיש שלישי, יש מקילים לאשה לעבור בין השנים, וצ"ע.

ח. המרחק בין ב' נשים הוא ד' אמות, ואם יש להן קשר זל"ז ע"י שיחה וכדומה, אז אפי' ביותר מד"א אין לעבור, גם יש להקפיד בעיקר כשהנשים יושבות זו מול זו, ולא כששניהן לכיוון א', כמו באוטובוס, אבל המהדרים עוברים רק כשאוחזים משהו להפסק בידם.

ט. בהחזקת מקל ביד יש מחמירים שלא מועיל, והעולם נהגו להקל, בשעת הדחק יאחז בפאות ראשו, או בספר בצדו, י"א דכל שמחזיק משהו מועיל, וצ"ע. - יל"ע אם לאשה מועיל להחזיק משהו בידה.

י. גם בבית המהדר שלא לעבור בין ב' נשים תבא עליו ברכה. [וי"א דגם בבית קשה ללימוד].

יא. בין שתי נשים נכריות יש להחמיר לא לעבור.

יב. זוג ההולכים יחד ברחוב, איך יעשה איש הבא כנגדם.

יג. בשתי נשים זו מול זו על ב' מרפסות וכדומה, מותר לעבור למטה.

יד. נתבארו בס"ד עוד ז' פרטים שונים.

הגאון רבי בניהו דיין שליט"א מח"ס דברי בניהו ירושלים

לעבור בין ב' נשים

בס"ד ניסן תשס"ד

לכבוד האברך היקר והנעלה השוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר כחשכה כאורה ומזכה הרבים בספריו החשבים ובשיעוריו בהלכה הרה"ג רבי גמליאל בן רבי אלחנן די. י הכהן רבינוביץ שליט"א

שאלה: בדבריו שאלותיו דאיתא בגמרא הוריות (דף יג:) איתא עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שני אנשים וכו' ויש בזה גם משום סכנה יעוין בפסחים (קיא ע"ב).

א. האם בבית ג"כ יש להזהר או רק בדרך.

ב. האם בין קרובותיו כגון אמו ואשתו או אחותו ובתו יש להזהר או לא.

ג. אם אינו עובר ביניהן אלא רק עומד או יושב ביניהן האם יש קפידא.

ד. האם דוקא אם הנשים עומדות במקום אחד יש ליזהר או גם אם הנשים הולכות יש להזהר שלא יעבור ביניהן.

ה. אם אשה אחת יושבת ואשה אחת עומדת יש לחשוש או שהאשה אחת עומדת על מרפסת והשניה על הארץ האם יש לחשוש לעבור ביניהן. או ששניהן על ב' מרפסות זה ממול זה האם מותר לעבור באמצא.

ו. האם הקפידא רק כשהשתי נשים יש להן איזה שייכות ביניהן כגון שהולכות יחד או מדברות ביחד אבל כשזו הולכת לדרכה וזו הולכת לדרכה אין קפידא או גם בזה יש לחשוש.

ז. אם מוכרח לעבור בין שתי נשים האם מועיל שאוחז את בגדו או את פאת ראשו או הזקן והאם מועיל שאוחז שקית בידו.

ח. אם אוחז חפץ שאינו ניכר האם מועיל.

ט. הא יש לחשוש גם שלא לעבור בין בנות קטנות ואם נאמר שאין לעבור האם בביה"ח של יולדות מותר לעבור בין ב' עריסות של תינוקות בת יומן או שצריך לחשוש גם בזה.

י. אם צריך לומר לנשים שיזוזו לצד כדי שיוכל לעבור האם עדיף לומר להם או עדיף לעבור ביניהן ויקיים אל תרבה שיחה עם האשה (אבות פ"א מ"ה).

יא. אם אשתו מצד א' ואשה אחרת מצד אחר האם מותר לעבור ביניהן דאשתו כגופו או לא.

יב. מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב האם מותר לעבור ביניהן.

יג. אם כבר נמצא בין ב' נשים כגון שבאו הנשים לידו האם יכול לצאת משם או שעדיף שיזוזו משם הנשים ואז יצא.

יד. מנהג העולם דב' אנשים עוברים יחד בין ב' נשים יעוין בא"ח (שנה ב פרשת פנחס סעיף יז) ומה הדין בב' נשים בין ב' אנשים האם מותר.

טו. ומה הדין באוטבוס שיושבין נשים מב' הצדדים האם מותר לעבור באמצע. עכ"ד.
תשובה: הנה הרמב"ם והשו"ע לא הביאו האי דינא. אמנם בגמרא פסחים (קיא.) איתא בז"ל ת"ר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש. וכתב רש"י שם אין ממצעין לא יעברו בין שני אנשים. ואין מתמצעין לא יעבור איש אחד בין ב' כלבים בין שתי נשים בין שתי דקלים. וכן הוא ברשב"ם שם. ונראה לדייק מדבריהם דדוקא אם אדם יחידי עובר בין ב' נשים יש קפידא אבל כשעוברים ב' גברים בין ב' נשים ליכא כאן מיצוע. וכן ה"ה איפכא אם היו ב' אנשים יושבים ועוברים ביניהם ב' נשים ג"כ ליכא קפידא דאין כאן מיצוע. ונראה שזה הטעם שפסק הבן איש חי (פרשת פנחס אות יז שנה שניה) שדוקא אם הולך לבדו אבל אם יש אדם אחר בצדו בשוה לית לן בה. וזו תשובה לשאלה יד דנראה דה"ה איפכא ליכא קפידא וכדמוכח מרש"י ורשב"ם הנ"ל דכל הקפידא דוקא לעבור כשהוא יחידי בין ב' נשים ונראה דה"ה איפכא דהרי ליכא כאן מיצוע. עוד כתב שם הבא"ח וז"ל ונראה לי דאם הכלב אחד יושב על האצטבה והשני בקרקע למטה דשטח האצטבה גבוה מגב הכלב לית לן בה וכן ה"ה בשתי נשים. והיינו דאם אחת נמצאת ג"כ במרפסת והשניה בקרקע אין כאן קפידא. וזה תשובה לשאלה ה' דאין קפידא באופן שהם לא נמצאים באותו מקום אלא אחת במרפסת והשניה בקרקע, ונראה דה"ה אם ב' הנשים כל אחת במרפסת מול השניה והאדם הולך בקרקע אין כאן קפידא מאחר ולא הוו באותה רשות. וראה עוד שם בבן איש חי שכתב וכל אלו הנזכרים אם יש בין זה לזה ארבע אמות לית לן בה והיינו דכל שהוא בריחוק ארבע אמות הוי כרשות נפרדת אחד מהשני ובכה"ג אין קפידא לעבור ביניהם ולכן ה"ה במרפסות הוי כל בית רשות בפני עצמה ולכן בכה"ג אין קפידא אם כל אשה עומדת במרפסת אחת והאדם עובר ביניהם למטה דהוא ברשות אחרת בכה"ג אין קפידא כדחזינן דאף אם הם באותו מקום ורק מרוחקים אחת מהשניה ארבע אמות הוי רשות נפרדת כ"ש בב' מרפסות והאדם עובר ביניהם למטה דלא הוי באותה רשות דבכה"ג אין קפידא.
ב) ובגמרא בפסחים הנ"ל איתא ואי ממצעין מאי תקנתיה, אמר רב פפא נפתח באל ונפסיק באל א"נ נפתח בלא ונפסיק בלא, וכתב רש"י נפתח באל ונסיים באל. אל מוציאם ממצרים כי לא נחש ביעקב עד מה פעל אל. ובד"ה נפתח בלא ונסיים בלא. לא איש אל ויכזב עד לא יקימנה, וכן הוא ברשב"ם שם. וברבינו חננאל הביא פירוש זה. ועוד כתב ויש מי שאומר דלא אלא יפתח אל ה' הצילני מכל רע ומכל נזק וחלי ובידך כח וגבורה כי אתה אל וכן יפתח ויאמר לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת

עין מלא שאלותי ותן לי בקשתי טרם אקראך תעננני ואל תאמר לא. והתוס' שם הביאו את ב' הפירושים. ושם שאלו התוס' ואע"ג דאסור להתרפאות בדברי תורה, תירצו להגן שרי. והא דאמרינן בפרק במה אשה (שבת דף סז.) לאישתא צמירתא לישקול סכינא וכו' ולימא ויאמר משה אסורה נא וארא וגו' משום סכנה שרי. חזינן דהיכא שיש סכנה בדבר מותר להתרפאות בדברי תורה, וה"ה כאן היכא שעברה בין ב' אנשים אשה נדה יכולים להנזק ממנה ולכן יאמרו אל וגו' ויסיימו באל וכדלעיל.

ג) עוד איתא התם בי תרי דמצעא להו אשה נדה אם תחלת נדתה היא הורגת א' מהן אם סוף נדתה היא מריבה עושה ביניהן, מאי תקנתיה נפתח באל ונפסיק באל. הני תרי דיתבן בפרשת דרכים חדא בהאי גיסא דשבילא וחדא באידך גיסא ומכוונן אפייהו להדדי ודאי בכשפים עסיקן, מאי תקנתיה אי איכא דירכא אחרינא ליזיל בה ואי ליכא דירכא אחרינא אי איניש אחרינא בהדיה נינקטו לידייהו בהדי הדדי וניחלפו, ואי ליכא איניש אחרינא נימא הכי אגרת אזלת אסיא בלוסיא מתקטלא בחיק קבל.

ד) ועיין בספר מנורת המאור (נר ו' כלל א חלק א' פרק ששי) שכתב וז"ל אע"פ שדברי הכשופים לא יוכלו להזיק למי שהוא מתמים דרכיו ובוטח בשם יתברך ואינו מקפיד על דברים אלו, כפי שכתוב למעלה בנר שני בחלק הכשוף אבל בראות חכמים ז"ל איך בני אדם ערלי לב ומקפידים על דברים כאלו ויוכלו להזיקם, על כן למדו לישראל הדברים שיוכלו להנצל מהם מדברי הכשוף, וכן דרשו (דברים יח) מלא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות וכו', וגם הורו לנו דרך לשמור מכל הדברים המזיקין כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיא) אמר ר"ל ד' דברים העושה אותם דמו בראשו וכו', ת"ר ג' אין ממצעין אותן ואין מתמצעין ביניהם הכלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש, ואם ממצע מאי ליעביד אמר רב פפא נפתח באל וניפסוק באל אל מוציאם וגו' עד מה פעל אל א"נ נפתח בלא ונסיים בלא, לא איש אל ויכזב עד ולא יקימנה וכו'. א"כ חזינן מדבריו דהא דאיתא דשלשה אין ממצעין ולא מתמצעין הוא מטעם הכישוף.

ה) וכן נראה מדברי גאון עוזינו הבא"ח בספרו בן יהוידע עמ"ס פסחים (דף קיא.) שכתב וז"ל פירוש אם נזדמן אותה שעה שם איזה מזיק מן השדים בעת שעברה אשה בין תרי גברי אז אותו מזיק יזיק את אחד מאלו והורגת ר"ל מזקת שתהיה סיבה שינזק אחד מהם, אבל אם לא נמצא אותה שעה מזיק עומד לא יהיה מזה נזק מיהו דע כי הדבר פשוט דכל דברים אלו לא נאמרו אלא בזמן קדמון שהיו השדים והמזיקין מצויים הרבה והיו מינים מימינים שונים ועתה נחלשה הסט"א נתמעטו אלו ג"כ עכ"ל. והשמטות בסוף הספר כתב ורק לכתחלה טוב לחוש להזהר בזה ע"ש. וראה בשו"ת להורות נתן ח"א (סימן נט

אות יד) שכתב על הא דעובר בין ב' נשים וז"ל וקרוב לומר שהעושה מעשה המשכיח את לימודו והמקשה עליו את שמועתו, עובר בלאו דפן תשכח וגו' ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך. וכ"כ בספר חסד לאלפים או"ח (סימן קנז אות ו) שכתב אני אומר שמי שאינו זהיר בדברים שאמרו חז"ל שמביאים לידי שכחה עובר על מה שאמרה תורה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח, והרי זה בכלל מה שאמרו כל המשכח דבר אחד ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו, וכ"כ בשו"ת שלמת חיים ח"א (סימן מא) דיש בזה לתא דלאו השמר פן תשכח, וראה עוד בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב (סימן נג) שג"כ כתב כן.

ו) אמנם עיין בשו"ת יביע אומר ח"ב (סימן ח אות ב) שהביא שכ"כ ג"כ בקונטרס התעוררות תשובה (סימן א) וכ"כ הרה"ג רבי יוסף פלאג"י בתשובה שבספר רוח חיים ח"ב (דק"ס ע"ד) שכל מי שאינו נוטל ידיו לדברים הנזכרים באו"ח (סימן ד סיח) הרי זה מתחייב בנפשו וכדתנן באבות (פ"ג) כל השוכח דבר א' ממשנתו וכו' ע"ש וכתב עליהם דאשתמיט מנייהו דברי רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סימן תתרח) שכתב בזה"ל אחד שאל מחכם ואמר, עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, א"ל ולמה לא תאכל, א"ל פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול כל מה שמשכח התלמוד, ועתה אני רעב, א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מלבו, ואני רואה אותך שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי ובטל מד"ת וכו' ומוטב לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים כדי שתשכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם עכ"ל. ומבואר מדבריו שאין בזה איסור ולא דמי ליושב ומסירם מלבו, ונראה דה"ה לאותם הדברים שנזכרו באו"ח (סימן ד סי"ח) וכנ"ל שאין זה אלא גרמא בעלמא ע"ש ודו"ק.

ז) וכתב בספר דברי שלום ח"ד (סימן כא) דנראה דהרמב"ם והשו"ע נמי ס"ל דהא דשלשה אין ממצעין ולא מתמצעין הוא משום כישוף והאידנא לא שכיחי גבן האי מעשה כישוף והלכך לא כתבו זאת להלכה. וכ"כ בתורת תמימה (פרק כג פסוק יט אות ח) לא איש אל וכו', ת"ר שלשה וכו' ר"ל פותח בפסוק (כב) אל מוציאם ממצרים לא הביט און ביעקב וגו' עד מה פעל אל. (ובאות ט) בפסוק לא איש אל ויכזב עד ולא יקימנה, וטעם הענין משום דכל הני דאין ממצעין ומתמצעין הוא משום כישוף ופסוקים אלו מורים שאין ניחוש בישראל. ועיין בהוריות (יג:) דחשיב שם בין הדברים המשכחים את הלימוד גם הא דעובר בין שתי נשים או אשה העוברת בין שני אנשים ולפי מה שכתבתי בטעם הדבר ע"פ מש"כ חכמי האמת דהעוסק בכשפים ונחושים לבו מתטמטם לת"ת ומכיון שהעברה כזו גורמת לכשפים כמש"כ לכן ממילא גורמת גם לשכחת הלמוד. ומתבאר מדבריו דהא דלא הביאה הגמרא בהוריות דאי עברה אשה בין שני אנשים דאיכא תקנתא

דנפתח באל ולסיים באל, כדאיתא בפסחים הוא משום דהגמרא בהוריות הוא ממש היינו הך דהגמרא בפסחים וממילא פשיטא דמהני הך תקנתא. וראה באורחות חיים לר' אהרון הכהן מלוניל בהלכות תלמוד תורה (אות כה) שהביא את הגמרא בהוריות דעשרה דברים קשים ללימוד וכתב דצריך האדם ליזהר מכל אלו הדברים שיכולים לגרום לשכחת הלימוד תורה. וראה עוד במנורת המאור (נר ד כלל א חלק ג פ"א) שג"כ הביא העשרה דברים שקשים ללימוד תורה ואחד מהם העובר בין ב' נשים ואשה שעוברת בין שני אנשים וכו', וכשיהיו נזהרין בדברים אלו הת"ח יגדיל תורה ויאדיר עכ"ל ע"ש. וראה עוד במהר"ל בבאר הגולה באר השני (דף ל) שהביא את הגמרא בהוריות הנ"ל וכתב דאם חז"ל הרחיקו דברים אלו ודאי שראו מצד התורה להרחיק דברים אלו וח"ו לומר דחכמים הרחיקו דברים משום דכך נותן דעת ההמוני שיש להרחיק אע"ג שאינו ראוי להרחיק מצד התורה. וראה עוד בכף החיים סופר (סימן ב אות ג) שכתב המניח מלבושיו מראשותיו משכח למודו, וכן המסתכל בפי המת או הקורא כתב שעל גבי הקבר משכח לימודו לקוטי פר"ח והביאו הפרמ"ג בא"א (אות א) ומיהו מ"ש המסתכל בפני המת או הקורא כתב שע"ג הקבר משכח לימודו צ"ע דבהוריות שם איתא קשה ללימוד ופרש"י קשה לשמוע. ותירץ דהיינו נמי ע"י השכחה. והיינו שע"י השכחה יהיה קשה לו לשמוע, והיינו הך ולכן יש להרחיק מדברים הללו שיכולים להביא את האדם לידי שכחת התורה.

ח) ועיין בשו"ת שלמת חיים (סימן תקד) שכתב וז"ל וגם פשוט שהתקנה מועיל גם לשכחה. וזה שלא כדברי המהרש"א בהוריות שם שכתב וז"ל בפרק ערבי פסחים חשיב אחריני דקאמר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב הדקל והאשה וכו', היינו לגבי סכנה ואיכא תקנתא בהנהו דנפתח באל ונסיים באל, אבל הכא חשיב לקשים לתלמוד ולא אשכחן תקנתא בהו, וכתב שם דנראה דהמהרש"א ס"ל דהא דאין לעבור בין ב' נשים הוא לא משום כישוף, אלא משום טומאה וכמו שכתב בספר ראשית חכמה בשער הקדושה (פרק ה') דכתב וז"ל, ובכלל הטומאות צריך ליזהר במה שאמרו בגמרא העובר בין ב' נשים בין ב' גמלים וכל אותם הדברים המשכחים את הלימוד שנעתיק לקמן בע"ה כולם הם טומאות מועטות שלא נזכרו בתורה שהאדם דש בעקביו עכ"ל ע"ש. וראה עוד בשו"ת שלמת חיים ח"ב (סימן לד) שכתב ונראה דהסכנה שתעבור אשה בין ב' אנשים וה"ה לאדם העובר בין ב' נשים הסכנה דוקא בזמן ראיה ממש, אבל שלא בשעת ראיה אף שלא טבלה לא איכפת לן, וכתב עוד ואפשר דהסכנה הנאמר בש"ס הוא דוקא אם מתכוונת להתמצע ע"ש

ט) וראה עוד בשו"ת שלמת חיים (סימן תקג) שנשאל בענין איש ואשה ההולכים בשוה ברחוב ונמצא בכל הדרך נכשלים במ"ש חז"ל (פסחים קיא.) דאשה אינה ממצעת ולא מתמצעת דהיינו אם בצד האשה עובר איש או במצד האיש עוברת אשה אחרת וכזה הרבה והדבר ידוע מראש והשיב הגרי"ח זוננפלד זצ"ל וז"ל כנראה שדוקא שילך בין שני נשים שעומדות או להיפך אבל בדרך הילוכם כנראה שאין קפידא שאין כאן אמצע שלא שייך כי אם ב' מהן קבוע עכ"ל. ובזה תשובה לשאלה ד' וכן לשאלה ו' וכן לשאלה יב' דנראה דכל שלא עומדות אלא הולכות אין כאן חשש כי אין כאן אמצע ולכן גם אם אחת הולכת למזרח ואחת למערב אין כאן קביעות מפני שלא עומדות ובזה אין קפידא. ומתבאר שאם כל אחד הולכת לדרכה אין כאן קפידא. וכן יש לדייק מדברי הגמרא פסחים לפי המבואר דהוא מטעם כישוף ושם איתא תרי נשי דיתבן בפרשת דרכים ומכוונן אפייהו להדדי וכו', והיינו דוקא כשהם יושבות ואחת מול השניה ודאי הם עוסקות בכשפים ובזה יש להזהר, אבל כשהם הולכות כל אחת לדרכה אם עובר ביניהן יאמר אל מוציאם וגו' כדי לבטל את הכישוף, וכדברי המנורת המאור והתורת תמימה שכתבו ופסוקים אלו מורים שאין נחוש בישראל, ואז מתבטל הכישוף וכ"ז בעובר ביניהם אבל כשכל אחת הולכת לדרכה אז אין חשש לכישוף דבדרכה טרידא ואז גם אין צורך לומר את הפסוקים הנ"ל וכמבואר בשו"ת שלמת חיים הנ"ל. ובזה גם תשובה (לשאלה ט') אם יש לחוש מלעבור בין בנות קטנות או בבתי חולים בין עריסותיהם של ב' בנות ולפי הנ"ל שהוא מטעם כישוף אין חשש בכה"ג. וכן ראיתי בספר שיח השדה בקונטרס ספר הזכרון להגר"י קניבסקי שליט"א (אות יט) שכתב ושמעתי על מרן החזו"א זצ"ל שהקפיד הרבה שלא לעבור בין ב' נשים וכן להיפך ואפשר דבקטנה אין להקפיד, עיין יבמות (סא ע"ב) יכול קטנה ת"ל אשה וכו' אלמא דקטנה לאו בכלל אשה. וראה עוד שם בהוספות ותיקונים שכתב ויש להוסיף וכ"כ תוס' שם (ס ע"ב) ד"ה בראויה דאשה משמע גדולה ובגמרא בכמה דוכתי איש ולא קטן ושמעתי בשם הרש"ז מקלם ז"ל דדוקא אשה ולא בתולה ועיין במגילה (יג.) דמבואר דבתולה אינה בכלל נשים.

י) ועיין בספר סגולות ישראל (מערכת אות נ אות כח) שכתב וז"ל נשים אם צריך לעבור בין תרי נשים ולית ליה דרכא אחרינא הסגלה לזה שיאחז בידו מקל או ספר ואם גם זה לית ליה אזי יאחז בפאות שלו (ספר זכרון טוב). וה"ה לשאר דברים שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במסכת פסחים (דף קיא) אין ממצעין ואין מתמצעין עכ"ל. וזה תשובה לשאלה ז' וכן לשאלה ח' דאי מוכרח לעבור בין שתי נשים מועיל לאחוז מקל או ספר או אף פאת ראשו וה"ה לדבר שאינו ניכר העיקר שיאחז באיזה דבר שכ"כ בספר הזכרון הנ"ל

שיטול אפילו קצת טבק והרי אם נוטל מעט טבק הרי אינו ניכר ומ"מ מהני. ומקורו נראה מהא דפסחים דאיתא שם שיאחז ביד חבירו וכו' ונראה דלאו דוקא אלא ה"ה אם אוחז בדברים אחרים.

יא) ובאשר לשאלה י' אם צריך לומר לנשים שיזוזו לצד כדי שיוכל לעבור ביניהן או עדיף לעבור ביניהן ויקיים אל תרבה שיחה עם האשה וכן (שאלה יג) אם כבר נמצא בין ב' נשים האם יכול לצאת משם או עדיף שיזוזו משם וכו'. נראה דבמקרים הנ"ל יש לו לומר את הפסוקים המופיעים בגמרא אל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. ובזה לא יצטרך לדבר עם הנשים וכן כשכבר הוא נמצא ביניהן שאז יש חשש של כישוף וכמבואר לעיל בכה"ג שאומר פסוקים הללו שפיר מבטל את הכישוף אם עושות לו, ובזה גם יוכל אח"כ לצאת משם. ובזה גם תשובה (לשאלה ג') דדנראה דאף אם אינו עובר ביניהן אלא רק עומד או יושב ביניהן ג"כ נראה דהוי מיצוע ויש חשש לכישוף, ולכן או שיאחז בידו איזה דבר, או שיאמר את הפסוק המתחיל באל ולסיים באל וכנ"ל. ואחרי כותבי זה ראיתי בספר שמירת הגוף והנפש (בהערות אות יג) שכתב שבספר זכרון ח"ב (אות טז) נסתפק אם הקפידא דוקא בעובר או ה"ה בעומד או יושב ביניהם ונשאר בצ"ע. ובספר בית ברוך ח"ב (דף תב) מביא משו"ת רבבות אפרים דכל זה הוא דברי קבלה וא"כ אין לנו להוסיף אלא מה שקבלנו וכתב ע"ז דדברים של טעם הם. אמנם ברבבות אפרים ח"ד (סימן מד אות מ) חזר ממ"ש שם ע"פ מה שכתב בטעמא דקרא בשם החזו"א שיש להקפיד אפילו בכה"ג ע"ש. וכתב שם המחבר שאין מדבריו שום הוכחה וכבר הבאנו (בהערה ט) את דברי הגש"ז מקלם שעבר בין שתי נערות ואמר כי כל הענינים הסגוליים שמצינו בחז"ל (כלומר שלא ידענו טעם נגלה) צריך לדקדק בהם רק כמו שכתוב בלשון חז"ל ולא יותר, ובזה הרי כתיב שלא לעבור בין ב' נשים, ובתולות לגבי דבר זה אינן בכלל נשים עכ"ל. והיינו ג"כ מזה שאמרו שלא יעבור משמע שאם אינו עובר אלא יושב אין קפידא ע"ש. ומ"מ לענ"ד נראה מאחר ובכה"ג איכא מיצוע עדיף לאחוז בידו איזה דבר או שיאמר את הפסוקים המתחילים באל ומסתיימים באל כמ"ש בשו"ת רבבות אפרים ח"ד (סימן מד אות מ) בשם החזו"א. ואם אינו יודע לאמרם יש להקל בהסתמך על דברי האחרונים הנ"ל וי"ל בכה"ג שומר פתאים ה'.

יב) ועיין בשו"ת פסקי תשובה (סימן רו) שכתב וז"ל מה ששאל בדין לעבור בין ב' נשים אם גם נכרית בכלל. לא אדע להכריע והנכון לומר פסוק הפותח בלא ומסיים בלא כדי לצאת מן החשש. שו"ת מהרש"ם מהד"ד (סימן קמח) וכתב בהערות שם יעויין בספר

זכרון טוב (מכתב כח) מהגה"ק מקאוולע זצ"ל דאי נקט מידי בידיה כגון מקל וכדו' לית לן בה דחשיב חציצה, ואי לא לנקוט בידיה אפילו שניף טאבעק או יאחז בידו את פאת ראשו עכ"ל ע"ש. ועיין בספר שמירת הגוף והנפש בהערה (אות יא) שכתב אולם בבית ועד לחכמים שנה ח' (סימן צא) מביא הגאון מבוסק ראיה מהזהר חדש רות (דף פ"א ע"ב) דר' נחום בר שמלאי היה בכרך קיסרין ועבר בין ב' נשים ואיסתכלי ביה ואוסכין מיד בגופיה ובממוניה וקיסרין של עכו"ם כדאיתא במגילה (דף ו ע"ב) א"כ הרי להדיא שאין חילוק בזה בין נשי ישראל לנשי עכו"ם. וכ"כ בספרו אוצר י"ד החיים (סימן תתרל"ד). וכן בילקוט אברהם כתב דכ"ש שיש להקפיד בנכריות ע"ש. ולכן נראה לענ"ד שבכה"ג יש לעשות כנ"ל לאחוז בידו משהו אפילו שאינו נראה, או יאמר את הפסוקים המתחילים באל ומסיימים באל, ועי"ז יתבטל הכישוף או הדברים שיכולים להגרם ע"י הליכתו בין ב' נשים וכמבואר לעיל.

יג) ובאשר לשאלה טו' באוטובוס נראה דאם יש בידו ספר וכדו' שיאחז בהם ושפיר דמי שיוכל לעבור ביניהן או יאמר את הפסוקים הנ"ל. והיינו כמבואר לעיל.

באשר לשאלה ב' האם בין קרובותיו כגון אמו ואשתו או אחותו ובתו יש להזהר בזה. עיין בשו"ת רבבות אפרים ח"ג (סימן תקכה) וכן בספר בית ברוך מילואים (לכלל א סקל"ט) שנסתפקו בזה. אמנם ראיתי בספר שמירת הגוף והנפש (סימן קיא אות י) ובהערה שם (אות יב) שכתב וז"ל, ויגעתי ומצאתי לחד מן הקדמונים בספר חידושי רבינו ידעיה הפניני ע"מ הוריות שכתב וז"ל, בין שתי נשים או יותר שלא יוכל לעצום עיניו מלהסתכל בהם מאשר עובר בתוכם אחת הנה ואחת הנה וכו', שיבא לידי הרהור ואבוד זמנו ושכלו הנתון לו לתועלתו וכו', שלא יהרהר ביום אם לא בענינים שכליים מועילים לו שלא יבא לידי טומאה בלילה וכו' עכת"ד ע"ש. וכתב ולפי"ד שהוא תלוי בהרהור א"כ אין קפידא באשתו ואמו ואחותו ובאמת פוק חזי מאי עמא דבר וכתב שיש לנו משיטה זו הרבה נפק"מ להלכה ע"ש. ושם (אות י) כתב שמרן החזו"א אמר שגם אשתו בכלל מה שאחז"ל שלא יעבור בין שתי נשים ע"ש. ועכ"פ מדברי הקדמון הנ"ל יש קולא בכה"ג וכן הוא מנהג העולם שבאנשי ביתו אין נזהרים בזה וי"ל בכה"ג שומר פתאים ה', כמ"ש בספר תו יהושע ח"ב (סימן יב) שכתב דמי שאינו יודע מאיסור הליכה בין ב' נשים ואינו מכוון לזה ע"ז נאמר שומר פתאים ה' ובפרט שעתה בעוה"ר בעיירות הגדולות אי אפשר להזהר מזה כלל בדרך הליכתו ע"ש. וכ"ש באנשי ביתו י"ל שומר פתאים ה'.

בסיכום:

א. מנהג העולם לא להקפיד מלעבור בין קרובותיו כגון אמו ואחותו או אשתו ובתו ויש להם על מה לסמוך וכמבואר לעיל בדברינו.
ב. אם אינו עובר ביניהן אלא רק עומד או יושב יש מקילים בזה, ומ"מ לענ"ד נראה דבכה"ג הוי כמיצוע ויש לו לאחוז בידו איזה דבר או לומר אם הפסוקים המתחילים באל ומסתיימים באל. וה"ה ליושב באוטובוס שיושבין נשים מב' הצדדים יש לעשות כנ"ל.
ג. לעבור ב' אנשים בין ב' נשים יש להקל וה"ה איפכא. עיין בן איש חי פרשת פנחס שנה שניה אות יז.
ד. אם ב' נשים אחד מדברת עם חברתה ואחת עומדת במרפסת ואחת ע"ג קרקע אין קפידא לעבור ביניהם וה"ה אם ב' הנשים עומדות במרפסות אחת מול השניה ומדברות ביניהם יכול לעבור ביניהם דבכה"ג הוי כרשות אחרת. בן איש חי הנ"ל.
ה. אם מוכרח לעבור בין ב' נשים מועיל אם אוחז איזה דבר כגון ספר או פאת ראשו או הזקן וה"ה לדבר שאינו נראה כגון טבק כמבואר לעיל בדברנו.
ו. אם הנשים הולכות אחת למזרח ואחת למערב ולא עומדות יש להקל לעבור ביניהם וכמבואר לעיל.
ז. לעבור בין בנות קטנות יש להקל ולעבור ביניהם וכ"ש בבית חולים שצריך לעבור בין עריסות של בנות וכמבואר לעיל בדברנו הטעם שבכה"ג אין לחוש לכישוף וכמבואר במנורת המאור. והתורת תמימה. ובספר שיח השדה.
ח. מאחר והעובר בין הנשים גם יש בזו סכנה וגם יש בזה שכחת התורה וכמבואר לעיל לכן באופן שצריך לעבור יש לומר את הפסוקים המתחילים באל ומסתיימים באל.
ט. ה"ה לעובר בין ב' נשים נכריות ג"כ איכא חשש סכנה וגם שיוכל להנזק בממונו וכמבואר בזהר חדש (דף פא ע"ב). ולכן ג"כ אם הוצרך לעבור ביניהם יש לו לאחוז איזה דבר בידו או לומר את הפסוקים המתחלים באל ומסתיימים באל.
בברכת התורה
בניהו דיין

הגאון הרב אהרן הכהן קוליק שליט"א - מח"ס מראה כהן - בני ברק

לכבוד הרה"ג ר' **גמליאל רבינוביץ** שליט"א.
גילוי מוסיף לקורא יסודות אורו, לכן רינה בכל יראֵ, נהלל ונפרסם בחוצות ירושלים צדקו.

נהניתי עד למאוד מספריך, ולחיבת קודש העליתי על הכתב, כמה חידושים שנתחדשו לי, על ספרך גם אני אודך ח"ב.

[א]

שאלה: בגמ' פסחים קיא ע"א, איתא, שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש, ע"כ. ושאלתי האם יש להקפיד היום על כולם או רק שלא יעבור בין שתי נשים?

תשובה: שו"ע הרב חו"מ הל' שמירת הגוף והנפש ס' ט, וקשו"ע סי' ג ס' ח, דהקפידא על כולם, וכ"כ הבא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, אבל בספרו בן יהוידע פסחים קיא ע"א, כתב, דהיום נחלשה הס"א, ורק לכתחילה טוב לחוש, ואברא דהיום חיישי אינשי רק לעבור בין ב' נשים מטעם שכחה, כדאמרינן בהוריות יג ע"ב.

[ב]

שאלה: בגמ' פסחים קיא ע"א, איתא, שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה, וכו'. ע"כ. מה הדין לעבור בין אשה לדקל האם מותר?

תשובה: מותר, דהרוח רעה שורה רק בזוג מאותו המין.

[ג]

שאלה: בגמ' פסחים קיב ע"ב, איתא, וביצים וכו' קשין לדבר אחר ביצים מאן דמדרך אקליפים, ע"כ. ומבואר שאין לדרוך על קליפי ביצים, ורציתי לשאול מהו הכוונה האם שאין לדרוך על קליפי ביצים בלי מנעלים, אבל אם מנעלים לית לן בה, או שגם עם מנעלים אין לדרוך על קליפי ביצים? [יעויין בגמ' לעיל קיא ע"א, ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא ולא סיים מסני וכו', וה"מ היכא דליכא למיחש לכשפים וכו', עי"ש. ורואים שם שאם דורך בנעל קיל יותר, אולם שם איירי לגבי רוח רעה של שדים, והכא מיירי שקשה לדבר אחר צרעת, ויש לעיין]

תשובה: כתב בשולחן חי (שאצק) אות ה סי' ע ס' ב, די"א שהסכנה דוקא בהולך יחף, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

[ד]

שאלה: בגמ' הוריות יג ע"ב, איתא, עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שתי אנשים וכו', ע"כ. ויש בזה גם משום סכנה יעויין בפסחים קיא ע"א, ורציתי לשאול האם בין קרוביו כגון אמו, ואשתו, או אחותו, ובתו יש ליזהר, או לא?

תשובה: הרוח רעה שורה בין ב' נשים, ולא שנא קרוביו.

[ה]

שאלה: האם צריך אדם לדקדק מאוד, וליזהר שלא יעבור בין ב' נשים, או שהעיקר שלא יעבור במזיד?

תשובה: הרוח רעה שורה בין ב' נשים, ולא תליא מילתא בכוונתו, ולכן יש להיזהר.

[ו]

שאלה: מנהג העולם דב' אנשים עוברים יחד בין ב' נשים, יעויין בא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, ומה הדין בב' נשים בין ב' אנשים, האם צריך להקפיד על זה, או לא?

תשובה: אין קפידא.

[ז]

שאלה: אם כבר נמצא בין ב' נשים, כגון שבאו הנשים לידו, האם יכול לצאת משם, או שעדיף שיזוזו משם הנשים, ואז יצא?

תשובה: יצא משם, דהקפידא היא להיות ביניהם, כדמוכח פסחים קיא ע"א.

[ח]

שאלה: אם אשתו מצד א' ואשה אחרת מצד אחר, האם מותר לעבור ביניהם דאשתו כגופו, ברכות כד ע"א, או לא?

תשובה: הא דאמרינן בברכות כד ע"א, דאשתו כגופו, הוא רק לעניין שאין לו הרהור, כדפי' רש"י שם, אבל אין הם כגוף אחד ממש, וכן הא דאמרינן כתובות סו ע"א, ומנחות צג ע"ב, בכורות לה ע"ב, "אשתו דכגופיה" התם לעניין שעבוד, אבל לא שהם יחידה אחת.

[ט]

שאלה: אם צריך לומר לנשים שיזוזו לצד, כדי שיוכל לעבור, האם עדיף לומר להם, או עדיף לעבור ביניהם, ויקיים "אל תרבה שיחה עם האשה", אבות פ"א מ"ה?

תשובה: יכול לאחוז בפאות כמ"ש שמירת הנפש (אורבך) אות ה סי' עד, ושלחן חי (שאצק) אות ה סי' סז, וטעמי המנהגים דברים שונים עמ' תפט, בשם זכרון טוב דיאחז בפאות.

[י]

שאלה: אדם שעובר בין שתי נשים, ומחזיק בידו חפץ שאינו ניכר, האם מועיל?

תשובה: כתב שמירת הנפש (אורבך) אות ה סי' עד, בשם זכרון טוב, ואם הוצרך לעבור אז יטול מקל בידו, ואם אין לו מקל יאחז בפאת ראשו, וכ"כ שלחן חי (שאצק) אות ה סי' סז, וטעמי המנהגים דברים שונים עמ' תפט.

[יא]

שאלה: בספר ילקוט אברהם חיו"ד אות א, כתב לחדש שלא לעבור בין שני נכרים זכרים, יעו"ש. מה סובר כת"ר שליט"א בזה?

תשובה: אין ספר זה תחת ידי, ולא יכולתי לעיין בו, ולכאורה לא משמע, דיש קפידא בהכי, ועיין שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמח דמסתפק בענין ב' נכריות, אבל ב' נוכרים לא שמענו.

[**יב**]

שאלה: מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: אם רחוקות מד' אמות אין קפידא כמ"ש הבא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, ובפחות אם אינן מדברות אלא הולכות, אין קפידא בהכי כמ"ש בשו"ת שלמת חיים סי' תקג (ח"ב סי' לה) והבית ברוך על החיי אדם מילואים לכלל א ס"ק לט.

[**יג**]

שאלה: אם עומדות שתי נשים באלכסון, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: אם מדברות אסור, דאלכסון לא שנא, ואם אינם מדברות, אלא הולכות שרי, כמ"ש בשו"ת שלמת חיים סי' תקג (ח"ב סי' לה) והבית ברוך על החיי אדם מילואים לכלל א ס"ק לט.

[**יד**]

שאלה: האם הקפידא רק ששתי נשים יש להן איזה שייכות ביניהן, כגון שהולכות יחד, או מדברות ביחד, אבל כשזו הולכת לדרכה, וזו הולכת לדרכה אין קפידא, או שצריך כן לחשוש גם?

תשובה: בשו"ת שלמת חיים סי' תקג (ח"ב סי' לה) וכ"כ בבית ברוך על החיי אדם מילואים לכלל א ס"ק לט, דהקפידא היא רק כשמדברות, ולא כשהולכות.

[**טו**]

שאלה: אם אשה אחת עומדת על מרפסת, והשנייה על הארץ, האם מותר לעבור ביניהן?

תשובה: כתב הבא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, דאין קפידא בכך.

[**טז**]

שאלה: מה שיעור המרחק בין ב' נשים שיהיה מותר לעבור ביניהן?

תשובה: כתב הבא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, דשיעור המרחק ד' אמות.

[**יז**]

שאלה: בגמ' הוריות יג ע"ב, איתא, עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שני גמלים והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שתי אנשים, ע"כ. מה הדין בגמל העובר בין שני אנשים?

תשובה: רק ברוח רעה לא יעבור כלב בין ב' אנשים כדאיתא פסחים קיא ע"א, וכ"פ השו"ע חו"מ הל' שמירת הגוף והנפש ס' ט, וקשו"ע סי' ג ס' ח, ובא"ח ש"ב פ' פנחס אות יז, אבל בשכחה לא הוזכר בהוריות יג ע"ב גבי גמל העובר בין ב' אנשים.

[יח]

שאלה: בשו"ע הרב הל' שמירת גוף ונפש ס' ט, כתב, לא יעבור בין שתי נשים וכו' וכן הדקל של תמרים וכו', עכ"ל. האם הקפידא דוקא על דקל שגדל שם תמרים?

תשובה: סתם דקל הוא של תמרים, ואין לעבור בין ב' דקלים, לא שנא אם באותה שעה הוציא פירותיו.

בברכת התורה

אהרן הכהן קוליק שליט"א

מח"ס מראה כהן

בני ברק

הגאון רבי ישי מזלומיאן שליט"א - מח"ס הנותן שלג, מישרים אהבוך - ושא"ס - חולון

בס"ד. ט' אלול תשס"ה

לכבוד

ידידנו הדגול, הגאון הגדול, מעוז ומגדול. ממזכי הרבים, שפתותיו שושנים, ממחברי הספרים. כל רז לא אניס ליה, מוהר"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א.

אחדשה"ט באהבה וברב חיבה כיאות קמיה כתר הרם שליט"א.

את חיבורו היקר המופלא, מעשי ידיו להתפאר, קונ' גם אני אודך, תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א בענינים שונים (ב). קבלתי בשמחה רבה, ומיד התפניתי לעבור על כולו, בחדא מחתא מחתינהו, והתענגתי בו עד למאוד, שפתיים ישק משיב דברים נחוחים. וזכה כת"ר שליט"א להביא מן החדש תשובות ממרן מו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א, לידע את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר יעשון, בדברים העומדים ברומו של עולם, וההעלם גדול בהם, ולעלמות אין מספר, ובא כת"ר הרם שליט"א וחקרם ובררם וצרפם וביארם. והורידם מן ההר אל העם, לזכות בהם את הרבים, להתנאות בהם בני אדם. איישר חיליה לאורייתא, לעילא מכל ברכתא שירתא ותשבחתא. והכל ערוך כתוב ומסודר בשפה ברורה ובנעימה, תורה יש כאן יראה יש כאן, להגדיל תורה ולהאדירה, למען שמו באהבה. תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אפניו.

וטעמו הערב והמיוחד מהקונ' 'גם אני אודך' הראשון בעניני חנוכה כו', שכבדני בו כת"ר שליט"א בענוותנותו הרבה, אכתי לא מש מפי, וטעמו כצפיחית בדבש, טובים דודיך מיין. וטובים השניים מן האחד.

ולעשות רצון צדיק חפצתי, באשר צדיק גוזר, להביא מעט לקט שכחה, מאשר העלתה ידי יד כהה, כמה גרגירים, זעיר פה זעיר שם, באיזהו מקומן של שבחים, בשבח המגיע לכתבים. והבאנו גם כמה עובדות והנהגות מגדולי ישראל, מרנן ורבנן, מאשר מצאתי בס"ד מפי ספרים ומפי סופרים. ואף שהיה מקום להאריך טובא, מ"מ עת האסיף הגיע, ועוד חזון למועד בע"ה. ובפרט כי כת"ר שליט"א כל רז לא אניס ליה, ומה אדע ולא ידע הוא. אלא מפני כבודו וערכו שגדול בענינו מאד, כתבנו הדברים.

וזאת למודעי כי אין בדברי אלו אלא לעורר לב המעיין בלבד, כי אכתי לא הגעתי להוראה, ולב יודע מרת נפשו, וח"ו לסמוך על הדברים להלכה ולמעשה זולת אחר העיון. ואיני אלא כמראה מקום בלבד, לך נא ראה.

א. **עמ' ג אות י', לעבור** בשני דקלים- בס' דינים והנהגות חזו"א (ח"ב פרק ט סע' כג) מובא שמרן החזו"א זצ"ל ס"ל דאין קפידא לעבור בין ב' דקלים, דכיון דאין העולם מקפידים האידנא אין לחוש. ע"כ. וכמדומה שראיתי מובא באיזה ספר (ונשכח ממני כעת לפי שעה) דאף בכניסה לביתו היו נטועים ב' דקלים, אחד מזה ואחד מזה. וע"ע בס' שמירת הגוף והנפש להגר"י לרנר (ח"ב סימן קיא סע' א) וע"ע בס' 'שיעורים בהגדות חז"ל' פסחים קיא ע"א).

ב. **עמ' ד אות יב, לדרוך** עם מנעלים על קליפי ביצים- עי' בס' זכירה (עניני עוה"ז ועוה"ב) דגורס בגמ' פסחים (קיב ע"ב) ששם מקור דין זה, "מאן דמדריך אקליפי יחף", משמע דרק בהולך יחף איכא קפידא. אולם בשו"ע הרב (הל' שמירת הגוף והנפש סע' ט) לא הזכיר החילוק הנז'. ובשולחן חי כ' דיש לחוש ולא לדרוך אפילו עם מנעלים. והובא בס' שמירת הגוף והנפש להגר"י לרנר (ח"א סי' קו סע' ג).

ג. **עמ' ז אות כו, שתי נשים שאין** להם שייכות ביניהן [לענין לעבור בין שניהם]- כת"ר הביא בשם מרן הגר"ח שליט"א שיש לחוש גם בזה. ובס' שאלת רב (ח"א פרק טז אות ט) ג"כ נשאל הגרח"ק בזאת, והשיב שהדברים הנ"ל אין מבוררים וירא שמים יזהר. והוסיף המחבר בהערה, שהסביר לו מרן שליט"א בע"פ, שאנו שלומדים כל היום וכל עסקנו הוא לימוד התורה הקד', יש לנו להזהר ביותר מדברים המפסידים וגורנים לשכחה ולא להקל בהם כלל. ע"כ. וע"ש שהביא עוד מדברי החזו"א באגרות (ח"א אגרת ד). וע"ע שמירת הגוף והנפש (ח"א סימן קיא).

עמ' ז אות כח, **שיעור המרחק** בין ב' נשים [לענין לעבור בין שניהם]- כת"ר הביא בשם מרן הגר"ח שליט"א דאין לו שיעור. ע"כ. וכן נשאל מרן הגר"ח בס' שאלת רב (ח"א פרק טו עמ' עז אות ח) והשיב, דיש להזהר בכל גווני. ע"כ. אולם ראיתי בס' בן איש חי (ש"ב פרשת פנחס סע' יז) כתב שכשיש מרחק ד"א בין אישה לחברתה מותר לעבור ביניהם. ובס' שמירת הגוף והנפש (ח"א סי' קיא סע' ז) הוסיף שכ"כ בילקוט אברהם. ע"ש. ועניינים רבים, בהאי עניינא ראיתי ששאל כת"ר שליט"א את הרה"ג בנייהו דיין שליט"א, והשיבו הרה"ג הנז' תשובה מאהבה בספרו שו"ת דברי בנייהו חלק ח (יו"ד סי' לט).

ומבין השיטין נראה לי, כי זכה כת"ר הרם שליט"א להו"ל עוד כמה חיבורים, ומחמת כי ערבים עלי דברי קודשו, אחלה פניו המאירים לעשות עימי אות לטובה, ולשלוח לי את חיבוריו המסולאים בפז, להתנאות בהם בני אדם, ובל"נ אשלח תמורתם כנדרש.

בברכת התורה, בהערכה בהערצה ובהוקרה מרובה. כתיבה וחתימה טובה לאלתר.

ישי מזלומיאן

מח"ס הנותן שלג, קונ' מישרים אהבוך. ועוד.